

Ο ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΣΤΡΙΝΤΜΠΕΡΓΚ

ΚΑΙ ΤΟ

ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ
ΑΝΝΑ ΤΑΜΠΑΚΗ-ΜΑΡΙΑ ΣΕΧΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΜΑΡΙΑ ΣΕΧΟΠΟΥΛΟΥ

**SUPER
HERO**

Ο ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΣΤΡΙΝΤΜΠΕΡΓΚ

ΚΑΙ ΤΟ

ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ
ANNA ΤΑΜΠΑΚΗ-ΜΑΡΙΑ ΣΕΧΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΜΑΡΙΑ ΣΕΧΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΑΠΑ ΕΚΔΟΤΙΚΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

**Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών**

ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837

Τα κείμενα του τόμου προέρχονται από τη Διεθνή Ημερίδα για τον Αύγουστο Στρίντμπεργκ που διοργανώθηκε από το Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, σε συνεργασία με τη Σουηδική Πρεσβεία στην Ελλάδα, το Σουηδικό Ινστιτούτο Αθηνών και την Ελληνική Πρεσβεία στη Σουηδία, στο Κεντρικό Κτήριο του Πανεπιστημίου Αθηνών, στις 20 Οκτωβρίου 2017. Η Ημερίδα τέθηκε υπό την αιγίδα της Κοσμητείας της Φιλοσοφικής Σχολής, στο πλαίσιο της επετείου των 180 χρόνων λειτουργίας της και του εορτασμού των 180 χρόνων από την ίδρυση του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Φιλολογική επιμέλεια

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

Σχεδιασμός έκδοσης

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΤΣΙΓΚΑΣ

bookart.gr

ΚΑΠΑ ΕΚΔΟΤΙΚΗ

Παπαρηγοπούλου 6 | 121 32 | Περιστερί | Αττική

T 2105761586 & 2106859273 | E info@kapaekdotiki.gr

ΚΑΡΑΕΚΔΟΤΙΚΙ.GR

[fb] /Κάπα Εκδοτική | [in] Kapa_Ekdotiki | [t] @KapaEkdotiki

ISBN : 978-960-628-095-5

Κάπα Εκδοτική, 2020

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

10 **ANNA TAMPAKH - ΜΑΡΙΑ ΣΕΧΟΠΟΥΛΟΥ**
ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Χαιρετισμοί

18 **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΟΥΡΑΖΕΛΗΣ**

22 **ΕΛΕΝΗ ΚΑΡΑΜΑΛΕΓΚΟΥ**

26 **JENNY WALLENSTEN**

28 **ANNA TAMPAKH**

Η ιστορία ενός πρωτοποριακού θεάτρου

34 **TURE RANGSTRÖM**
Ο ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ ΣΤΡΙΝΤΜΠΕΡΓΚ ΚΑΙ ΤΟ INTIMA TEATERN

50 **TURE RANGSTRÖM**
ΤΟ INTIMA TEATERN ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΣΤΡΙΝΤΜΠΕΡΓΚ

Όψεις του στοχασμού και του έργου του Στρίντμπεργκ

60 **ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΜΕΛΜΠΕΡΓΚ**
ΣΤΡΙΝΤΜΠΕΡΓΚ - ΣΒΕΝΤΕΝΜΠΟΡΓΚ. Η ΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΣΤΡΙΝΤΜΠΕΡΓΚ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΣΟΦΙΣΜΟ ΤΟΥ ΣΒΕΝΤΕΝΜΠΟΡΓΚ

80 **ΣΟΦΙΑ ΦΕΛΟΠΟΥΛΟΥ**
ΣΤΡΙΝΤΜΠΕΡΓΚ VS ΣΤΡΙΝΤΜΠΕΡΓΚ

90 **ΜΑΡΙΑ ΣΕΧΟΠΟΥΛΟΥ**
Ο ΣΤΡΙΝΤΜΠΕΡΓΚ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΜΙΑΣ ΠΟΛΥΠΛΕΥΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ

Από την πλευρά των καλλιτεχνών

110 **ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΣΤΑΝΑΣ**
...ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΠΑΙΞΑ ΤΟΝ ΑΡΚΕΝΧΟΛΤΣ

114 **ΑΣΠΑ ΤΟΜΠΟΥΛΗ**
ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ «ΣΟΝΑΤΑ ΤΩΝ ΦΑΝΤΑΣΜΑΤΩΝ»

124 **ΝΙΚΑΙΤΗ ΚΟΝΤΟΥΡΗ**
Η «ΔΕΣΠΟΙΝΙΣ ΤΖΟΥΛΙΑ», ΜΙΑ ΚΡΑΥΓΗ

130 **ΑΚΙΣ ΒΛΟΥΤΗΣ**
ΑΠΟΚΩΔΙΚΟΠΟΙΩΝΤΑΣ ΤΟΝ ΣΤΡΙΝΤΜΠΕΡΓΚ

Θεατρικό Αναλόγιο

138 **ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΣΤΑΝΑΣ**
«ΤΟΤΕΝ-ΙΝΣΕΛ, ΑΔΗΣ»

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ι Κ Ο

Σ Η Μ Ε Ι Ω Μ Α

ANNA TAMPAKH
ΟΜΟΤΙΜΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΘΕΑΤΡΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΚΠΑ

MARIA SEXOPOULOU
ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΘΕΑΤΡΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΚΠΑ

Στις 20 Οκτωβρίου 2017, το Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών διοργάνωσε, σε συνεργασία με τη Σουηδική Πρεσβεία στην Ελλάδα, το Σουηδικό Ινστιτούτο Αθηνών και την Ελληνική Πρεσβεία στη Σουηδία, Διεθνή Ημερίδα αφιερωμένη στον Αύγουστο Στρίντμπεργκ. Με την υποστήριξη, επομένως, μιας σύμπραξης φορέων, η Ημερίδα είχε ως στόχο να φέρει κοντά τη σουηδική και την ελληνική ματιά αναφορικά με το έργο του εμβληματικού Σουηδού δραματουργού. Αποτέλεσε, εκ παραλλήλου, την πρώτη συνεργασία του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών του ΕΚΠΑ με επίσημους σουηδικούς φορείς στην Ελλάδα και αντίστοιχους ελληνικούς φορείς στη Σουηδία, με την πρωτοβουλία της τότε Προέδρου του Τμήματος, νυν Ομότιμης Καθηγήτριας, Άννας Ταμπάκη και με την αρωγή της τότε Μορφωτικής Ακολουθίας της Ελληνικής Πρεσβείας στη Σουηδία και διακεκριμένης μεταφράστριας του σκανδιναβικού θεάτρου Μαργαρίτας Μέλμπεργκ. Η Ημερίδα διοργανώθηκε υπό την αιγίδα της Κοσμητείας της Φιλοσοφικής Σχολής, στο πλαίσιο της επετείου των 180 χρόνων λειτουργίας της και του εορτασμού των 180 χρόνων από την ίδρυση του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ο παρών τόμος περιλαμβάνει τα Πρακτικά της Επιστημονικής αυτής Συνάντησης, που επιχειρούν να συμβάλουν στη γνωριμία και τη μελέτη όψεων της δημιουργίας του πρωτοπόρου Σουηδού θεατρικού συγγραφέα, φιλοξενώντας ένα κείμενο γύρω από τον ίδιο και το έργο του, τα οποία τον παρουσιάζουν μέσα από την οπτική της θεατρικής ιστορίας και της σκηνικής πρακτικής.

Στον τόμο περιλαμβάνεται, μεταφρασμένη από τα σουηδικά στα ελληνικά –με την ευγενική αρωγή της Μαργαρίτας Μέλμπεργκ, την οποία και ευχαριστούμε θερμά–, η πολύτιμη κατάθεση του σκηνοθέτη και επί σειρά δεκαπέντε ετών καλλιτεχνικού διευθυντή του Ιντίμα Τεάτερν (Intima Teatern), Ture Rangström, για την

ιστορία του ομώνυμου θεάτρου, που αποτέλεσε το επιστέγασμα των θεατρικών πειραματισμών του Αύγουστου Στρίντμπεργκ στα χρόνια της καλλιτεχνικής του ωριμότητας. Η πρόσκληση ως keynote speaker του Ture Rangström στην Ελλάδα στάθηκε, εξάλλου, μια θαυμάσια ευκαιρία για τη διοργάνωση της Ημερίδας, που στόχο είχε να προσφέρει σε θεατρολόγους μελετητές, ηθοποιούς, σκηνοθέτες και ευρύτερα ανθρώπους του θεάτρου την ευκαιρία να έρθουν σε άμεση επαφή, τόσο με την ιστορία του βραχύβιου πρωτοποριακού θεάτρου του Στρίντμπεργκ όσο και με άγνωστο ή λιγότερο γνωστό αρχαιολογικό υλικό από την περίοδο λειτουργίας εκείνου του σημαντικού θεατρικού εγχειρήματος. Κατ' αυτόν τον τρόπο, στο κείμενο «Ο Αύγουστος Στρίντμπεργκ και το Ιντίμα Τεάτεν», ο Ture Rangström παρουσιάζει πτυχές από τη γένεση του θεάτρου στα χρόνια της πρώτης δεκαετίας του 20ού αιώνα. Καθώς η μεταγενέστερη τύχη του ιστορικού θεάτρου παραμένει άγνωστη στην Ελλάδα, θεωρήθηκε σκόπιμο να τεθούν, εν είδει συνέντευξης, ορισμένα ερωτήματα για την κατοπινή μοίρα του χώρου που το φιλοξένησε. Στα ερωτήματα αυτά, που έθεσε η Μαρία Σεχοπούλου, απαντά ο Ture Rangström, σε συνέντευξη με τίτλο: «Το Θέατρο Ιντίμα μετά τον Στρίντμπεργκ», όπου οδηγούμαστε σε αχαρτογράφητα ύδατα των διαφορετικών φάσεων της ιστορίας του έως την αναβίωσή του στις μέρες μας.

Ακολουθεί το κείμενο της δρ Μαργαρίτας Μέλμπεργκ «Στρίντμπεργκ – Σβέντενμποργκ: Η στροφή του Στρίντμπεργκ προς τον θεοσοφισμό του Σβέντενμποργκ», που υπήρξε εναρκτήρια ομιλία της Ημερίδας. Σε αυτό εξετάζεται διεξοδικά η καταλυτική επίδραση που άσκησε η φιλοσοφία του θεοσοφιστή Σβέντενμποργκ ήδη από τα τέλη του 18ου αιώνα: γνωρίζει, για παράδειγμα, το έργο του ο Αδαμάντιος Κοραΐς και ο κύκλος του στο Παρίσι και αργότερα επηρεάζονται από αυτό στοχαστές και λογοτέχνες του 19ου αιώνα, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του Gérard de Nerval και του Honoré de Balzac, και στη συνέ-

χεια ο Στρίντμπεργκ, αφορμώμενος από το ενδιαφέρον του για τον αποκρυφισμό και τον μυστικισμό.

Ακολουθούν δύο επιστημονικές παρεμβάσεις. Η Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Αθηνών Σοφία Φελοπούλου ανιχνεύει στο μελέτημά της «Στρίντμπεργκ vs Στρίντμπεργκ», μέσα από αντιπροσωπευτικά έργα της δραματουργίας του, τις όψεις του προσώπου και της αποτύπωσης της ταυτότητας και της ετερότητας στη «δραματουργία του Εγώ» που απασχόλησε τον συγγραφέα.

Στο κείμενο της μελετήτριας της ελληνικής πρόσληψης του Σουηδού δραματουργού δρ Μαρίας Σεχοπούλου «Ο Στρίντμπεργκ στην Ελλάδα: ζητήματα και σταθμοί μιας πολύπλευρης παρουσίας», επιχειρείται η κωδικοποίηση μοτίβων και η επισήμανση σημαντικών σημείων γύρω από την υποδοχή και την κατοπινή πρόσληψή του στη χώρα μας.

Στην επόμενη ενότητα του τόμου φιλοξενούνται προσεγγίσεις στο έργο του Στρίντμπεργκ μέσα από την επαφή των καλλιτεχνών του θεάτρου μας με τα έργα του.

Ο καταξιωμένος ηθοποιός Κώστας Καστανάς μάς μιλά για τη συνάντησή του με τον Στρίντμπεργκ στην ιστορική παράσταση του θιάσου Μινωτή-Παξινού, στον *Πατέρα (Fadren)*, στην πρώτη σκηνοθεσία του έργου από τον Αλέξη Μινωτή, το 1968, αλλά και για την κατοπινή δική του απόπειρα να μεταφράσει και να προτείνει στο Εθνικό Θέατρο το ανέβασμα της *Σονάτας των φαντασμάτων (Spöksonaten)*.

Στην πολύσημη *Σονάτα των φαντασμάτων* αναφέρεται εκτεταμένα η έμπειρη και ευαίσθητη σκηνοθέτις Άσπα Τομπούλη. Πα-

ρουσιάζει και σχολιάζει τη συστηματική εργασία που ακολουθήθηκε στην προσέγγιση και στο ανέβασμα του έργου από τη Νέα Σκηνή του Εθνικού Θεάτρου, το 2000, καθώς και τη σημαντική συμβολή των σκηνογραφικών λύσεων στη σκηνοθετική της σύλληψη, καρπό της γόνιμης συνεργασίας της με τον αείμνηστο σκηνογράφο Γιώργο Πάτσα.

Η επίσης έμπειρη σκηνοθέτις Νικαίτη Κοντούρη παρουσιάζει τη *Δεσποινίδα Τζούλια (Fröken Julie)* που ανέβηκε σε σκηνοθεσία της στο Απλό Θέατρο του Αντώνη Αντύπα το 2007, μια παράσταση που συμπλήρωσε την ελληνική εκδοχή του δικού της “Bergman Project” όπως αποκαλείται, δηλαδή της σκηνοθεσίας στα καθ’ ημάς του τρίπτυχου έργων Ίφεν, Στρίντμπεργκ και Μπέργκμαν, των ίδιων έργων που επέλεξε ο μεγάλος κινηματογραφικός και θεατρικός Σουηδός σκηνοθέτης για τον αποχαιρετισμό του στην καλλιτεχνική διεύθυνση του Residenztheater του Μονάχου.

Επιπλέον, ο βαθιά σκεπτόμενος σκηνοθέτης Άκισ Βλουτής εξετάζει τη χρήση των –ισμών στη θεατρική ανάγνωση και υλοποίηση των έργων του Στρίντμπεργκ και μας παρουσιάζει τον τρόπο με τον οποίο προσέγγισε πρώτα τον *Χορό του θανάτου (Dödsdansen)* και κατόπιν τον *Πατέρα* στις πρόσφατες παραστάσεις του.

Η Ημερίδα είχε κλείσει με ένα θεατρικό αναλόγιο.¹ Ο παρών τόμος ολοκληρώνεται, με ορισμένες σκέψεις του Κώστα Καστανά γύρω από το ημιτελές *Τότεν-Ίνσελ (Toten-insel)* του Στρίντμπεργκ. Είχε μόλις τότε κυκλοφορήσει για πρώτη φορά η μετάφραση του έργου στα ελληνικά και ο αειθαλής ηθοποιός είχε διαβάσει με την υπο-

¹ Όλες οι συνεδρίες της Ημερίδας και το θεατρικό αναλόγιο έχουν βιντεοσκοπηθεί και είναι αναρτημένα στο YouTube, στο κανάλι του Τμήματος Θεατρικών Σπουδών (βλ. ιστοσελίδα του Τμήματος) και στο κανάλι magnolia52.

βλητική φωνή του ένα απόσπασμα μπροστά σε ένα πολυπληθές κοινό, κατά πλειοψηφία νεανικό ακροατήριο φοιτητών της θεατρολογίας.

Ευχαριστούμε θερμά τον Θεόδωρο Κουλεδάκη, που συμπεριέλαβε το βιβλίο μας στις δυναμικές του εκδόσεις, τον Επίκουρο Καθηγητή στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών του ΕΚΠΑ Παναγιώτη Μιχαλόπουλο για τη φιλολογική επιμέλεια, τον Ιωάννη Κ. Τσίγκα για τον καλαίσθητο σχεδιασμό του τόμου, καθώς και τους φωτογράφους Βάσια Αναγνωστοπούλου και Νίκο Τασούλα για την ευγενική παραχώρηση φωτογραφιών από το αρχείο τους.

Ελπίζουμε ο τόμος αυτός να συμβάλει στη βαθύτερη γνωριμία με τον Σουηδό δραματουργό και να αποτελέσει εφαλτήριο για την περαιτέρω μελέτη του πρωτοπόρου δημιουργού, τα έργα του οποίου προσελκύουν αδιάκοπα το ενδιαφέρον των καλλιτεχνών του θεάτρου και εμπλουτίζουν διαρκώς την ελληνική και την παγκόσμια σκηνική πρακτική με νέες απόπειρες και πειραματισμούς.